

Zápis

z obhajoby disertační práce paní Mgr. **Drahomíry Malykové**

konané dne: 3. 9. 2012

Téma práce: „Nálezy lidských kosterních pozůstatků na sídlišťích mladší a pozdní doby bronzové ve středních Čechách“

Přítomní:

Prof. PhDr. Jiří Sláma, CSc.

Doc. PhDr. Lubomír Košnar, CSc.

Doc. PhDr. Ivan Pavlů, CSc.

Doc. PhDr. Miroslav Popelka, CSc.

Prof. PhDr. Petr Sommer, DrSc.

Předseda komise pan Prof. PhDr. Jiří Sláma, CSc. zahájil obhajobu, představil přítomným kandidátku a konstatoval, že složila všechny zkoušky stanovené studijním plánem doktorského studia a publikovala řadu studií v souvislosti se svou prací, čímž splnila požadavky vysokoškolského zákona a všechny povinnosti nutné k obhajobě disertační práce.

Školitel Prof. PhDr. Jan Bouzek, DrSc. představil doktorandku a seznámil komisi s její disertační prací.

Kandidátka seznámila přítomné se svou disertační prací. Sdělila zejména:

Autorka se ve své práci věnovala nálezům lidských kosterních pozůstatků v sídlištním kontextu z mladší a pozdní doby bronzové, tedy knovízské a štítarské kultury. Cílem práce bylo vytvořit aktualizovaný soupis všech těchto nalezišť z oblasti středních Čech. Autorka vysvětlila strukturu vytvořeného katalogu a seznámila komisi se stavem pramenné základny a faktory, které ho ovlivňují. Uvedla hlavní problémy, které ztěžují dnešní studium kosterních pozůstatků, a to zejména: chyby učiněné již v terénu, nezpracovanost nových výzkumů, častá absence kvalitní dokumentace u starých výzkumů. Další potíž představuje stav zachování samotných kosterních pozůstatků, jejich dohledání a (ne)kompletnost. Ukázalo se, že část nálezů je dnes nerevidovatelná kvůli obsahu chemických látek zanesených např. během předchozích konzervací, což vylučuje použití biochemických analýz.

Autorka provedla revizi dostupného antropologického materiálu. V případech, kdy nebyla známa antropologická data, provedla sama základní určení věku a pohlaví. Soustředila se na rozpoznání stop násilných zásahů, zjištěné zásahy patřičně okomentovala. Velkým problémem, často neřešitelným, je určení doby, kdy k zásahu na kosti došlo, mohlo to být až po smrti jedince. Autorka vyvrací některá dřívější tvrzení, např. že vaření kostí způsobuje jejich anatomickou zchovalost.

V teoretické části autorka sleduje výskyt lidských pozůstatků v sídlištních objektech napříč celým pravěkem a věnuje se různým typům dělení těchto nálezů. V antropologické části rozpracovává problematiku hodnocení lidských kosterních pozůstatků, rozlišení lidských kostí od zvířecích, zjištění postmortálních změn apod. Zastává se do problematiky studia antropofagie, kdy využívá několik novějších výzkumů, kde byla vypracována metodika a stanovena kritéria k rozpoznání antropofagie na kosterním materiálu. Autorka představuje

lokality novízké kultury, které byly s antropofagií v minulosti spojovány, a podává výsledky vlastní revize antropologického materiálu. D. Malyková neshledává na dostupném kosterním materiálu v podstatě žádné přímé důkazy pro potvrzení antropofagie. Na závěr uvádí prameny týkající se zacházení s lidskými pozůstatky, zejména etnografické a historické, které nabízejí jiný možný výklad nálezů roztroušených lidských pozůstatků na sídlištích v pravěku než praktikování antropofagie.

Poté oponenti – Ing. PhDr. Lubomír Smejtek a Doc. RNDr. Milan Stloukal, DrSc. – přednesli závěry svých posudků:

Ing. PhDr. Lubomír Smejtek konstatoval, že se kandidátka ujala obtížného tématu, odbornou veřejností dosti diskutovaného. Za hlavní přínos považuje pečlivě zpracovaný katalog, který představuje kritické zhodnocení stávajícího nálezového fondu. Pro případnou publikaci doporučuje lepší vizuální oddělení jednotlivých katastrů katalogu. Kladně hodnotí přiblížení méně známých nálezů z jeskyní, kde však vidí problém v nejednoznačném datování, které snižuje jejich vypovídací hodnotu. Důležité jsou dle něj kapitoly týkající se klasifikace traumat. Podotýká, že je otázkou, zda jde o skutečnou absenci násilných zásahů anebo současnou neschopnost rozeznat tyto stopy na kosterním materiálu poznamenaném konzervací apod. Přestože nebyly nalezeny stopy prokazatelně spojitelné s antropofagií, neznamená to, že k ní nemohlo docházet. Připouští, že jev tedy zřejmě nebyl tak častý, jak se dříve předpokládalo. Připomíná, že z etnografie známe případy kanibalismu, který nezanechal stopy na skeletu oběti. Práce má po stylistické a grafické stránce velmi dobrou úroveň, jedinou vážnější výhradou je výpadek části citované literatury. Oponent doporučuje práci D. Malykové ke kladnému přijetí.

Prof. PhDr. Jiří Sláma, CSc. přečetl oponentský posudek nepřítomného Doc. RNDr. Milana Stloukala, DrSc., který stejně jako první oponent poukázal na složitost voleného tématu disertační práce a zdůraznil některé aspekty studia antropologického materiálu. Upozorňuje na určitou zrádnost etnografických paralel, které nemohou přinést jediné řešení dané problematiky. Oponent kladně hodnotí schopnost D. Malykové sama provádět analýzy antropologického materiálu, dále oceňuje rozsáhlou rešerši po muzejních depozitářích a množství odborné archeologické, antropologické a etnografické literatury, se kterou kandidátka pracovala. Nemá metodických či formálních výhrad, kromě zmíněné chybějící části v soupisu literatury, a tudíž doporučuje udělení titulu Ph.D.

Kandidátka D. Malyková odpovídá na posudky oponentů. Kandidátka uznává výtku oponentů ohledně chybějící části soupisu literatury jako oprávněnou, vzniklou nedopatřením. Objasňuje, že netvrdí, že antropofagie v daných kulturách mladší a pozdní doby bronzové neexistovala, nýbrž že jí na základě dostupného antropologického materiálu nelze prokázat. Dále vysvětluje svůj náhled na používání poznatků známých z etnografických výzkumů při interpretaci archeologických nálezů, je si vědomá z toho vyplývajících úskalí, zároveň však nepovažuje za správné etnografická zjištění zcela v archeologickém bádání opojímet.

Oponenti se vyjadřují k vystoupení kandidáta.

Diskuse:

Doc. M. Popelka vznáší dotaz ohledně kandidátkou používaného spojení „lidské kosterní pozůstatky na sídlištích“, jelikož pro období neolitu a eneolitu se běžně užívá termínu „sídlištní pohřby“.

Mgr. D. Malyková odpovídá, že s ohledem na zkoumaný materiál, který zahrnoval i nálezy jednotlivých kostí, které nemůžeme nazvat „pohřbem“, musela volit pojem, který by vyhovoval celku. Dále zmiňuje velký problém, a to, že izolované lidské kosti mohou být stále nevytříděné v osteologickém zvířecím materiálu, a proto se v některých obdobích může zdát, že se na sídlištích nevyskytují.

Prof. P. Sommer se otázal, proč kandidátka do práce nezahrnula i analýzu materiálu z lokality Velim - Skalka, která sice zkoumanému období předchází, ale svým charakterem by k nim patřila.

Mgr. D. Malyková odpovídá, že nechtěla práci o materiál z dané lokality rozšiřovat, jelikož by nebylo v jejích silách zpracovat všechnen materiál z Velimi, tak aby to mělo význam. Materiál je také již zpracováván jinými badateli.

Prof. P. Sommer vyjádřil překvapení, že nebyly shledány na antropologickém materiálu stopy po dekapitacích.

Mgr. D. Malyková to vysvětluje zřejmě špatným stavem zachování zpracovávaného kosterního materiálu.

Vyhlášení výsledků tajného hlasování:

Komise navrhla udělit titul doktor (Ph.D.)

Zapsal:
Lucie Vélová